

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ КОМУНАЛЬНОГО
ГОСПОДАРСТВА**

© Вороновська Л. П., 2015
<http://orcid.org/0000-0002-1694-5127>

У статті обґрунтовано педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх фахівців комунального господарства; представлено теоретичну основу цих умов; актуалізовано увагу на економічних та соціальних проблемах, пов'язаних із діяльністю підприємств комунальних господарств.

Ключові слова: фахівець комунального господарства, професійна мобільність, педагогічні умови професійної мобільності фахівця комунального господарства.

Вороновская Л. П. Педагогические условия формирования профессиональной мобильности будущих специалистов коммунального хозяйства

В статье обоснованы педагогические условия формирования профессиональной мобильности будущих специалистов коммунального хозяйства; представлено теоретическую основу для этих условий; актуализировано внимание на экономических и социальных проблемах, связанных с деятельностью предприятий коммунального хозяйства.

Ключевые слова: специалист коммунального хозяйства, профессиональная мобильность, педагогические условия профессиональной мобильности специалистов коммунального хозяйства.

Voronovska L. Pedagogical conditions of professional mobility of future municipal services specialists

In the article it is presented pedagogical conditions of professional mobility of future municipal services specialists; actualization of modern model of future profession in education process in higher education establishments; activation of communication links students in tutoring activities; creating situations where students have to choose the way of professional realization and have the responsibility for this choice.

It is proved social and educational reasons to find these conditions: directing the activity of students to find information about professional development options, innovative trends in it; helping students to use their personal contacts for

professional communication in education process in higher education establishments; tolerant attitude to the choice of students to combine study and work.

It is paid attention to economic and social issues related to activity of utilities: tariff policy inadequacy, poor quality of public services for the population, shortage and inefficient budget allocation of financial resources, lack of an effective mechanism to attract extra-budgetary funds.

Key words: *municipal services specialists, professional mobility, pedagogical conditions of professional mobility of municipal services specialists.*

Актуальність проблеми. Сучасний професійний простір визначається динамічністю народження нових спеціальностей та видів професійної діяльності, інтегрованістю знань різних галузей науки. Зважаючи на це стає зрозумілою необхідність актуалізації уваги майбутніх фахівців на тому, що бути професійно мобільним – означає вміти реагувати на потреби сучасного ринку праці в будь-який момент свого життя.

Аналіз наукових публікацій. Проблема визначення педагогічних умов активізації процесу формування професійної мобільності майбутніх фахівців передусім пов'язана із усвідомленням варіативності розвитку професії у майбутньому. Цікавим представленням цієї проблеми у науці вважаємо технологію форсайт, що досить вдало описана у дослідженні О. Резван. Науковцем проаналізовано суть цієї технології, що виявляється у довгостроковому прогнозуванні розвитку майбутнього у його альтернативах згідно експертного аналізу. Для людини, яка обрала фах, найбільш важливим є усвідомлення прогнозу реалізації у його межах (особливості, ризику, умов особистої відповідності для фахової реалізації в інших регіонах світу, затребуваність професії у віддаленій перспективі тощо) [4].

Науковці поєднують у тому, що для професійної мобільності фахівця важливим є знання нормативно-правової галузевої бази. Зокрема, у праці О. Шевської піднімаються питання необхідності створення нормативно-правової бази з регуляції відносин у комунально-житловій сфері [5].

Позитивність професійної мобільності в житті людини цілком залежить від того, наскільки вона усвідомлює відповідність власних професійних цілей реальному рівню особистої підготовленості до професійної діяльності, що виявляється у професійних домаганнях, дослідження яких представлені у працях К. Абульханової-Славської, О. Кроника, Ф. Хоппе, В. Мерліна та інших.

Так, К. Абульханова-Славська пов'язує професійні домагання з життєвою перспективою особистості, що виявляє образ бажаного та усвідомлюваного можливого майбутнього життя [1]; О. Кроник зосереджує увагу на обумовленості домагань особистості (у тому числі і професійних) минулим (успіхами та невдачами) та майбутнім (цілями і передбачуваними результатами життєдіяльності) [2]; В. Мерлін висуває ідею, що рівень домагань відображає той ступінь оцінки, якої потребує людина, аби відчувати задоволення [3].

Метою статті є визначення педагогічних умов, за яких активізується процес формування професійної мобільності фахівців комунального господарства.

Основна частина. Першою педагогічною умовою визначено *актуалізацію у навчальному процесі ВНЗ сучасної моделі майбутньої професії*. Виокремлення цієї умови пов'язуємо із необхідністю спрямування студентів на активність у пошуку інформації про варіанти розвитку професії, інноваційні тенденції у ній, мотивацією до самоусвідомлення можливих шляхів професійної самореалізації.

Уявлення про професію утворюються у результаті трансформації індивідуальних образів, установок, соціальних стереотипів щодо конкретного виду професійної діяльності особистості. При цьому значущими стають уявлення про себе як про майбутнього фахівця, а отже до структури уявлень про професію можна віднести як зміст самої діяльності, так і характеристику суб'єкта діяльності.

Ймовірність професійного розвитку у тому чи іншому варіанті усвідомлюється, якщо людина отримує інформацію щодо розвитку тих галузей, які є спорідненими обраної нею професії, можуть впливати на зміни у фаховій діяльності, затребуваність фахівців цієї професії у майбутньому. Саме тому, на нашу думку, важливістю набуває звернення уваги студентів на інновації, що виявляють розвиток професії на даному етапі, оскільки саме їх повторюваність, активізація, економічна виправданість дозволяє змінювати алгоритми та порядок професійної діяльності, результатом чого має стати професійна мобільність фахівця.

Відповідно досліджуваної теми перспективи розвитку будівельної галузі міського господарства та житлово-комунального господарства України пов'язуються із вирішенням серйозних економічних проблем, що

накопичувались останніми роками. Так, неефективність реформування житлово-комунального господарства на рівні держави обумовлюється недосконалою тарифною політикою, наслідком якої стала хронічна постійно зростаюча збитковість підприємств та постійна заборгованість населення через неплатоспроможність; недосконалість системи управління житлом та підприємствами житлово-комунального господарства виявляється у неспроможності ефективної праці в ринкових підприємств галузі, що позначається на якості комунальних послуг для споживачів; нестача та неефективне розміщення бюджетних фінансових ресурсів та відсутність дієвого механізму залучення позабюджетних коштів не сприяють вирішенню завдань технічного переоснащення житлово-комунальних підприємств та розвитку комунальної інфраструктури; створенню сприятливого інвестиційного клімату заважає неефективність співпраці з приватними інвесторами, міжнародними донорськими організаціями. Результатом такого стану житлово-комунальної сфери є майже подвійне перевищення витрат енергоресурсів порівняно з показниками країн Європейського Союзу. Погоджучись із О. Шевською, вирішення представлених проблем пов'язуємо із створенням відсутньої на даний момент, ефективної нормативно-правової бази, яка б змогла не просто регулювати відносини в житлово-комунальній сфері, а й сприяти приходу в цю галузь інвестора шляхом встановлення нормальних механізмів вкладення коштів і їх повернення з прибутками [5, 95]. Для цього слід звернутись до досвіду країн західної Європи та США, в яких компетенція центральних органів державної влади у будівельній галузі (до якої відноситься також і комунальне господарство) базується на принципах субсидіарності (допоміжності), у результаті чого основними повноваженнями володіють організації професійного самоврядування. Ця проблема має вирішуватись через доповнення навчальних програм з підготовки фахівців комунального господарства юридичними знаннями для майбутніх бакалаврів та магістрів будівельної галузі.

Зважаючи на наведені приклади пошуку інформації про варіанти розвитку професії відповідно розвитку галузі, можна із впевненістю зауважити на тому, що критичний аналіз нових знань дозволить формувати у майбутнього фахівця професійну мобільність.

Другою педагогічною умовою набуття професійної мобільності вважаємо *активізацію комунікативних зв'язків студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності*, що виявляється у сприянні залученню особистих контактів студентів, пов'язаних із професійною комунікацією, у навчальний процес ВНЗ.

Важливість привнесення особистих контактів у професійну сферу є безсумнівним чинником її розвитку. Крім того, фахівець, який вміє вдало комунікувати з партнерами, встановлювати та розвивати зв'язки, стає бажаним та високо цінним для будь-якої організації. Водночас, вважаємо зауважити, що практика організації навчального процесу у вищому навчальному закладі не дозволяє актуалізувати професійно-комунікативний досвід студентів. Зокрема, непоодинокими є випадки директивного розподілу на практику в організації, з якими у конкретного вишу підписаний договір. При цьому працівники деканатів досить неохоче ставляться до ініціатив студентів проходити практику на базі тих підприємств, які запрошують конкретного студента. Слід зауважити, що така адміністративна позиція є не лише згубною для університету, оскільки скасовується ініціатива нових зв'язків, але й подає приклад неефективності професійної діяльності для самого майбутнього фахівця, що отримує досвід позитивності конформної поведінки, несамостійності.

Зв'язки студентів із іншими представниками професійної спільноти можуть народжуватись у результаті різного роду їхньої активності, як організованої університетом (конференції, семінари, між університетські конкурси), так і ініційованої студентами відповідно участі у групах за інтересами, що доповнюють професійні знання (навчання на різного роду курсах за профілем підготовки, участь у професійних тренінгах тощо). Уважаємо, що підтримка університетом (деканатом, кафедрою) таких професійних знайомств у вигляді надання можливості розповсюдження конкретного професійного зв'язку, ініційованого одним студентом, для всіх студентів (групи, курсу, факультету) дозволяє урізноманітнити навчально-виховний процес та актуалізувати позитивність ініціативи студентів.

Важливість для формування у майбутніх фахівців професійної мобільності третьої педагогічної умови – *сприяння ситуаціям вибору студентами траєкторії професійної реалізації та відповідальності за цей вибір* – пов'язуємо із толерантністю ставлення до вибору студента суміщення

навчання та праці, допомогою у навчанні за індивідуальним графіком, вимогливістю до відповідальності студента за свій вибір.

Оскільки ми наголошуємо на професійній мобільності як якості, яка дозволяє реалізовуватись молодому фахівцеві на ринку праці в умовах жорсткої конкуренції, працевлаштування студентів денної форми навчання розглядаємо і як можливість отримання ними досвіду роботи взагалі, і як можливість скорегувати фахову орієнтацію зокрема, що, власне, співвідноситься із професійною мобільністю.

Проблема працевлаштування студентів на сучасності є суспільною за значущістю і педагогічною за змістом. Перед викладачами ВНЗ постає нелегка місія: дати можливість студенту формувати особисту траєкторію навчальної діяльності, спрямовуючи його при цьому на відповідальність за вибір режиму суміщення навчання та праці (з його принадами та ризиками).

Аналіз можливостей працевлаштування студентів на Інтернет-порталах дозволив визначити його основні шляхи:

- в мережі власного університету – працевлаштування лаборантами та технічними працівниками дає студентами можливість успішно поєднувати роботу та навчання, оскільки колективи кафедр та деканатів з розумінням ставляться до режиму праці студента, його навчальних обов'язків;

- фріланс (віддалена робота) часто є пов'язаним із активізацією хобі студента (фотографування, редагування текстів, програмування, дизайн тощо). Позитивними моментами фрілансерства є гнучкість часу на виконання завдань працедавця та можливість отримання першого професійного досвіду, якщо зміст роботи корелює із отримуваною освітою;

- аніматори, гувернери (репетитори), промоутери – є досить поширеною формою заробітку студентів з високими комунікативними якостями або високим рівнем профільної підготовки (для підготовки школярів до ЗНО). Позитивним у цьому випадку вважається гнучкість робочого графіку, із негативних факторів – непостійність такої роботи, зайнятість у всі вихідні або свята;

- у сфері громадського харчування, розважальному бізнесі є можливість працювати у вечірні та нічні зміни. Крім того саме у цих сферах, за зізнанням студентів, можна отримати чи не найбільші заробітки. Однак для якості

навчання такий режим праці є згубним, оскільки організм виснажується через надмірні навантаження та недостатність сну;

- на роботу в офісі в більшості претендують старшокурсники, оскільки їхній рівень підготовки дозволяє виконувати досить складні професійні завдання. Ризики працевлаштування за профілем студентів 4 -5 курсів пов'язані з щільним навантаженням профільних дисциплін, в результаті чого непоодинокими стають випадки переходу таких студентів на заочну форму навчання (і як наслідок – подовженого терміну освіти) з метою надання переваги праці за фахом.

Досвід першого місця роботи (навіть не пов'язаного із змістом майбутньої професії) є важливим для формування умінь колективної діяльності, спілкування із колегами, начальником. Крім того, начальник може стати прикладом для наслідування, що надихає на саморозвиток, а отже студент може отримати позитивне налаштування до виявлення професійної мобільності.

В умовах сучасного економічного стану країни вважаємо не лише допустимим, але й необхідним допомогу з боку університету студентам, які вирішили знайти роботу. Досвід багатьох університетів доводить, що зусилля викладачів та адміністрації ВНЗ у підтримці працюючого студента не залишаються без вдячності як самих студентів, так і їх роботодавців. Тож варто виокремити форми надання такої допомоги студентам:

- надання можливості студентам навчатись за індивідуальним графіком;
- створення на базі університетів центрів працевлаштування (у таких центрах із потенційними роботодавцями обговорюються умови режиму праці студентів);
- проведення ярмарок вакансій, днів кар'єри тощо.

Цілком достовірно, що студент, який відчуває підтримку у своєму бажанні працювати, буде виявляти більшу відповідальність за свій вибір, що виявлятиметься у знаходженні балансу між часом на роботу та на навчання.

Висновки. Отже, підкреслюємо, що активність розвитку професійного досвіду, який набувається студентами через реалізацію визначених педагогічних умов, сприяє їхньому професійному становленню, що в майбутньому актуалізується в професійній мобільності.

Література

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни. – М. : Мысль, 1991. – 301 с.
2. Кроник А. А. Субъективная картина жизненного пути как предмет психологического исследования, диагностики и коррекции : дис. в виде научн. докл...д-ра психол. наук : 19.00.01 / РАН, Ин-т психологии. – М., 1994. – 71 с.
3. Мерлин В.С. Психология индивидуальности: избранные психологические труды. – Воронеж, 1996. – 448 с.
4. Резван О.О. Формування професійно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі. – Х. : «Точка», 2014. – 400 с.
5. Шевська О. І. Механізми фінансового оздоровлення житлово-комунального господарства України / О. І. Шевська // Економіка та держава. – 2009. – № 2. – С. 94-97.